

บทที่ 2

วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาวิจัยเรื่อง ปัจจัยที่ส่งผลต่อการคงอยู่ในระบบการศึกษาของนักศึกษา มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ผู้วิจัยได้ศึกษารวบรวมจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

1. แนวคิดเกี่ยวกับการศึกษาทางไกล

- 1.1 ความหมายของการศึกษาทางไกล
- 1.2 องค์ประกอบหลักของการศึกษาทางไกล
- 1.3 ประโยชน์และข้อจำกัดของการศึกษาทางไกล
- 1.4 การจัดการศึกษาระดับอุดมศึกษาของมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

2. แนวคิดเกี่ยวกับการคงอยู่ในระบบการศึกษาทางไกล

- 2.1 ความหมายการคงอยู่ของนักศึกษา

3. แนวคิดเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อการคงอยู่ในระบบการศึกษาทางไกล

- 3.1 ปัจจัยที่ส่งผลต่อการคงอยู่ในระบบการศึกษาทางไกล
- 3.2 ทฤษฎีกระบวนการตัดสินใจ

4. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

5. กรอบแนวคิดการวิจัย

1. แนวคิดเกี่ยวกับการศึกษาทางไกล

1.1 ความหมายของการศึกษาทางไกล

ได้มีผู้ให้คำนิยามของการเรียนการสอนทางไกล (Distance Learning) หรือการศึกษาทางไกล (Distance Education) ไว้หลายท่านดังนี้

วิจิตร ศรีสะอ้าน (2529) ได้ให้ความหมายของการเรียนการสอนทางไกลหมายถึงระบบการเรียนการสอนที่ไม่มีชั้นเรียน แต่อาศัยสื่อประสมอันได้แก่ สื่อทางไปรษณีย์ วิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ และการสอนเสริม รวมทั้งศูนย์บริการทางการศึกษา โดยมุ่งให้ผู้เรียนได้ด้วยตนเองอยู่กับบ้าน ไม่ต้องมาเข้าชั้นเรียนตามปกติ การเรียนการสอนทางไกลเป็นการสอนที่ผู้เรียนและผู้สอนจะอยู่ไกลกัน แต่สามารถมีกิจกรรมการเรียนการสอนร่วมกันได้ โดยอาศัยสื่อประสมเป็นสื่อการสอน โดยผู้เรียนผู้สอนมีโอกาสพบหน้ากันอยู่บ้าง ณ ศูนย์บริการการศึกษาเท่าที่จำเป็น การเรียนรู้ส่วนใหญ่เกิดขึ้นจากสื่อประสมที่ผู้เรียนใช้เรียนด้วยตนเองในเวลาและสถานที่สะดวก

กิดานันท์ มลิทอง (2543) ได้กล่าวว่า การศึกษาทางไกล (Distance Education) หมายถึง ระบบการศึกษาที่ผู้เรียนและผู้สอนอยู่ไกลกัน แต่สามารถทำให้เกิดการเรียนรู้ได้ โดยอาศัย สื่อการ สอนในลักษณะของสื่อประสม โดยการใช้สื่อต่างๆ ร่วมกัน อาทิเช่น ตำราเรียน เทปเสียง แผ่นภูมิ คอมพิวเตอร์ หรือโดยการใช้อุปกรณ์โทรคมนาคมและสื่อมวลชนประเภทวิทยุและโทรทัศน์ เข้ามาช่วยในการแพร่กระจาย การศึกษาไปยังผู้ที่ปรารถนาจะเรียนรู้ได้อย่างกว้างขวางทั่วทุกท้องถิ่น การศึกษานี้มีทั้งในระดับต้นจนถึง ระดับสูงชั้นปริญญา การศึกษาทางไกลเป็นการศึกษาวิธีหนึ่งใน การศึกษาทั้งในระบบและนอกระบบโรงเรียนที่ อาศัยสื่อสิ่งพิมพ์ สื่ออิเล็กทรอนิกส์ และสื่อบุคคล รวมทั้งระบบโทรคมนาคมรูปแบบต่างๆ เป็นหลักในการเรียน การสอน เพื่อให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ได้ ด้วยตนเองจากสื่อเหล่านี้และอาจมีการสอนเสริมควบคู่ไปด้วยเพื่อให้ ผู้เรียนสามารถซักถามปัญหา จากผู้สอนเองหรือผู้สอนเสริม โดยที่การศึกษานี้อาจจะอยู่ในรูปแบบของ การศึกษาอิสระ การศึกษา รายบุคคล หรือรูปแบบของมหาวิทยาลัยเปิดก็ได้

สุมาลี สังขศรี (2539) ได้ให้ความหมายของการศึกษาทางไกล หมายถึง วิธีการ จัดการศึกษาที่ผู้เรียนและผู้สอนไม่ได้พบกันโดยตรงเป็นส่วนใหญ่ แต่ผู้สอนจะถ่ายทอดเนื้อหาวิชา ความรู้ มวลประสบการณ์ต่างๆ ไป ทางสื่อ อาจจะเป็นสื่อสิ่งพิมพ์ วิทยุ โทรทัศน์ เทปเสียง วิดิทัศน์ คอมพิวเตอร์ หรืออื่นๆ ผู้เรียนจะรับความรู้ จากสื่อเหล่านี้ในลักษณะของการเรียนด้วยตนเอง โดยผู้ เรียนไม่ต้องเดินทางเข้ามายังสถาบันการศึกษา แต่จะเรียนอยู่ที่บ้านหรือสถานที่ทำงาน ผู้เรียน สามารถกำหนดเวลาเรียน สถานที่เรียน และจะต้องบริหารการเรียน ของตนเองภายในเวลาที่ สถาบันการศึกษา กำหนดการพบปะระหว่างผู้สอนกับผู้เรียนอาจจะกำหนดให้มีขึ้นบ้าง แต่บ่อยครั้ง มากจะเป็นการพบปะเพื่อทบทวนเพื่อซักถามประเด็นปัญหาในสิ่งที่เรียนด้วยตนเองไม่เข้าใจ หรือ เป็นการสรุปหรือฝากทักษะที่สำคัญจากเนื้อหาวิชานั้นๆ

โฮลมเบิร์ก (Holmberg 1989) ได้ให้ความหมายของการสอนทางไกล หมายถึง การสอนที่ผู้เรียนและผู้สอนไม่ได้มาเรียนหรือสอนกันซึ่งๆ หน้า แต่เป็นการจัดโดยใช้ระบบการสื่อสาร แบบสองทาง ถึงแม้ว่าผู้เรียนและผู้สอนจะไม่อยู่ในห้องเดียวกันก็ตาม

เพจและโทมัส (Page and Thomas. 1977: 107) ให้นิยามคำว่า การสอนทางไกล (Distance Learning) ว่าเป็นการสอนที่มีได้กระทำโดยการเผชิญหน้า แต่ใช้การติดต่อระวางกันด้วย วิธีการต่างๆ เช่น เอกสารการสอน วิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ เช่นเดียวกับ

ไกรมส (Grimes. 1993: 6-8) ได้ให้ความหมายว่าเป็นแนวทางทุกๆ แนวทางของ การเรียนรู้ จากหลักสูตรการเรียนการสอนปกติที่เกิดขึ้น แต่ในกระบวนการเรียนรู้นี้ผู้สอนและผู้เรียน อยู่คนละสถานที่กัน

สรุปได้ว่า การศึกษาทางไกล หมายถึง การจัดการเรียนการสอนทางไกลที่ผู้เรียนไม่ต้องเดินทางไปยังสถานการศึกษา ผู้เรียนและผู้สอนจะอยู่คนละสถานที่กันแต่ก็สามารถมีกิจกรรมการเรียนการสอนร่วมกันได้ โดยอาศัยสื่อประสมหรือช่องทางการสื่อสารต่างๆ

1.2 องค์ประกอบหลักของการศึกษาทางไกล

นักวิชาการหลายท่านได้กล่าวถึงองค์ประกอบหลักของการศึกษาทางไกล ไว้ดังนี้
 ฤงษ์ศักดิ์ สิริบริวารสวรรค์ (2556) ได้กล่าวถึงองค์ประกอบหลักของการศึกษาทางไกล โดยมีองค์ประกอบ ดังนี้

1.2.1 ผู้เรียน จะเน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง ผู้เรียนมีอิสระในการกำหนดเวลา สถานที่ และวิธีเรียนของตนเอง โดยสามารถเรียนรู้ได้จากแหล่งทรัพยากรการเรียนรู้ที่หลากหลาย เช่น จากการสอน โดยผ่านการสื่อสารทางไกล วัสดุทัศนที่ผลิตเป็นรายการ วัสดุทัศนที่บันทึกจากการสอน ตำรา หนังสือ เอกสารประกอบการสอนในรูปของบทเรียนด้วยตนเอง คอมพิวเตอร์ช่วยสอน และระบบเครือข่าย อินเทอร์เน็ต เป็นต้น

1.2.2 ผู้สอน จะเน้นการใช้สื่อการสอนที่มีคุณภาพและหลากหลายรูปแบบซึ่งจะช่วยให้ผู้เรียนรู้ได้ด้วยตนเอง หรือเรียนเสริมในภายหลัง เนื่องจากผู้สอนมีโอกาสพบผู้เรียนโดยตรง น้อยมาก คือมีโอกาสพบปะผู้เรียนแบบเผชิญหน้าในตอนแรกและตอนท้ายของภาคเรียน หรือไปสอนเสริมในบางบทเรียนที่พิจารณาเห็นว่ายากต่อการเข้าใจเท่านั้น

1.2.3 การจัดระบบบริหารและบริการ เป็นการจัดโครงสร้างอันมาเสริมการสอนทางไกลโดยตรง เช่น อาจมีครูที่ปรึกษาประจำตัว ผู้เรียน มีศูนย์บริการการศึกษาที่ใกล้ตัวผู้เรียน รวมทั้งระบบการผลิตและจัดส่งสื่อให้ผู้เรียนโดยตรงอย่างมีประสิทธิภาพ

1.2.4 การควบคุมคุณภาพ จะจัดทำอย่างเป็นระบบ และดำเนินการอย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอ โดยเน้นการควบคุมคุณภาพในด้านองค์ประกอบของการสอนทางไกล เช่น ขั้นตอนการวางแผน กระบวนการเรียนการสอน วิธีการประเมินผล และการปรับปรุงกระบวนการ เป็นต้น

1.2.5 การติดต่อระหว่างผู้เรียน ผู้สอน และสถาบันการศึกษา เป็นการติดต่อแบบ ๒ ทาง โดยใช้โทรศัพท์ โทรสาร ไปรษณีย์อิเล็กทรอนิกส์ หรือจดหมาย เป็นต้น

สุภาณี เส็งศรี (2543) ได้กล่าวถึงองค์ประกอบหลักของการเรียนการสอนทางไกล
 ในสถาบันอุดมศึกษา ไว้ดังนี้

ภาพที่ 2.1 แสดงองค์ประกอบหลักของการเรียนการสอนทางไกลในสถาบันอุดมศึกษา

องค์ประกอบของระบบการเรียนการสอนทางไกลในสถาบันอุดมศึกษา เป็น
 องค์ประกอบที่เน้นกิจกรรมการเรียนการสอนทางไกล ซึ่งประกอบด้วย

- 1) หลักสูตร
- 2) การจัดการ
- 3) ผู้เรียนทางไกล
- 4) ผู้สอนทางไกล
- 5) กิจกรรมการเรียนการสอนทางไกล
- 6) สภาพแวดล้อม
- 7) เทคโนโลยีการเรียนการสอนทางไกล
- 8) ปัจจัยเกื้อหนุน

จากองค์ประกอบทั้ง 8 ที่กล่าวข้างต้น มี 5 องค์ประกอบหลักที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับ
 กิจกรรมการเรียนการสอนทางไกล คือ

ผู้เรียนทางไกล มีองค์ประกอบย่อย คือ (1) คุณลักษณะเฉพาะตน (2) ลักษณะการเรียนรู้ (3) สมรรถภาพการเรียนรู้ (4) เจตคติในการเรียนทางไกล

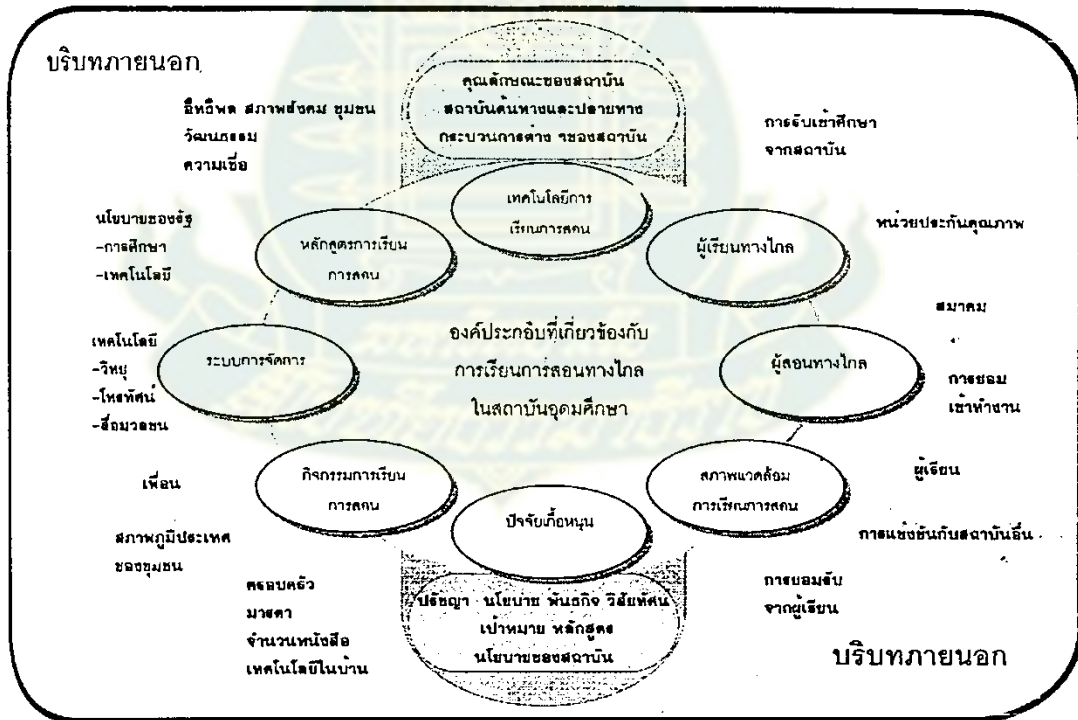
ผู้สอนทางไกล มีองค์ประกอบย่อย คือ (1) คุณลักษณะเฉพาะตน (2) คุณลักษณะด้านการสอน (3) สมรรถภาพด้านการสอน (4) ทักษะการทำงานที่เอื้อต่อการสอนทางไกล

กิจกรรมการเรียนการสอนทางไกล มีองค์ประกอบย่อย คือ (1) ลักษณะกิจกรรม (2) รูปแบบของกิจกรรม (3) การจัดบรรยากาศ (4) กระบวนการเรียนการสอน ในส่วนของกระบวนการเรียนการสอนทางไกลมีองค์ประกอบย่อย คือ (1) พฤติกรรมผู้เรียนทางไกล (2) พฤติกรรมผู้สอนทางไกล (3) พฤติกรรมปฏิสัมพันธ์และการสร้างปฏิสัมพันธ์ และ (4) ผลลัพธ์ที่พึงประสงค์

เทคโนโลยีการเรียนการสอนทางไกล มีองค์ประกอบย่อย คือ (1) คุณลักษณะเฉพาะของสื่อ (2) คุณลักษณะการถ่ายทอด (3) ระบบการผลิต (4) ความสะดวกในการเข้าถึงข้อมูล

ปัจจัยเกื้อหนุนการเรียนการสอนทางไกล มีองค์ประกอบย่อย คือ (1) ทรัพยากรบุคคล (2) งบประมาณ (3) แหล่งวิทยาการเรียนรู้ (4) เทคโนโลยีที่เกี่ยวข้อง

นอกจากองค์ประกอบดังกล่าวที่มีความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดกับการเรียนการสอนทางไกลยังมีองค์ประกอบที่เกี่ยวข้องโดยตรงดังกล่าว แต่ยังมีบริบทที่เกี่ยวข้องทั้งภายในสถาบันและภายนอกสถาบันที่ส่งผลต่อความสำเร็จของการเรียนการสอน

ภาพที่ 2.2 แสดงองค์ประกอบการเรียนการสอนทางไกลในสถาบันอุดมศึกษา

บริบทภายในสถาบัน คือ ปรัชญา พันธกิจ วิสัยทัศน์ เป้าหมาย หลักสูตร นโยบายของสถาบัน กระบวนการต่าง ๆ และลักษณะของสถาบัน

บริบทภายนอกสถาบัน คือ อิทธิพลของสภาพแวดล้อมและชุมชน นโยบายของรัฐ เทคโนโลยี ในท้องถิ่น กลุ่มเพื่อน สภาพภูมิประเทศของชุมชน ลักษณะครอบครัว การยอมรับจากผู้เรียน การแข่งขันกับสถาบันอื่น ผู้เรียน การยอมเข้าทำงานจากหน่วยงาน สมาคมและชมรมต่าง ๆ หน่วยประกันคุณภาพ และการรับเข้าศึกษาจากสถาบันอื่น

โดยสรุประบบการเรียนการสอนทางไกลในสถาบันอุดมศึกษา สามารถแสดงองค์ประกอบดังภาพที่ 2 ทั้งนี้หากจะนำระบบไปใช้ต้องพิจารณาองค์ประกอบที่สำคัญอีก 3 องค์ประกอบ คือ สภาพแวดล้อมการเรียนการสอนทางไกล ระบบการจัดการ และหลักสูตรการเรียนการสอนทางไกล

1.3 ประโยชน์และข้อจำกัดของการศึกษาทางไกล

การศึกษาทางไกลเป็นวิธีการจัดการศึกษาที่ผู้เรียนและผู้สอน ไม่ได้พบกันโดยตรง เป็นส่วนใหญ่ แต่ผู้สอนจะถ่ายทอดเนื้อหาวิชาความรู้ผ่านสื่อประเภทต่างๆ ได้แก่ สื่อสิ่งพิมพ์ วิทยุ โทรทัศน์ เทปเสียง วีดิทัศน์คอมพิวเตอร์ ฯลฯ ผู้เรียนจะเรียนรู้ด้วยตนเองจากสื่อโดยไม่ต้องเข้า ชั้นเรียน

การศึกษาทางไกลไม่เพียงแต่ช่วยให้ผู้ที่อยู่ห่างไกลจากสถานศึกษาได้มีโอกาสเรียนรู้แต่การศึกษาทางไกลยังช่วยให้ผู้ที่มีภาระต่างๆ ซึ่งไม่มีเวลามาเรียน ณ สถานศึกษาได้ สามารถศึกษาได้ การศึกษาทางไกลช่วยให้ผู้จัด จัดการศึกษาให้แก่กลุ่มเป้าหมายจำนวนมากในทุกพื้นที่ได้ในคราวเดียวกัน ช่วยให้ผู้เรียนประหยัดค่าใช้จ่าย ช่วยให้ผู้เรียนทุกพื้นที่รับการศึกษาในมาตรฐานเดียวกัน และ ให้อิสระในการเรียนรู้จะเรียนเมื่อใดก็ได้เมื่อพร้อม จะเรียนเร็วหรือช้าได้ตามศักยภาพของตนเอง วิธีการศึกษาทางไกลสามารถนำไปใช้และช่วยส่งเสริมการจัดการศึกษาทุกประเภท (สุมาลี สังข์ศรี 2560 : 10-14)

1.4 การจัดการศึกษาระดับอุดมศึกษาของมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราชเป็นมหาวิทยาลัยเปิดที่ใช้ ระบบการเรียนการสอนทางไกล ซึ่งเป็นระบบการเรียนการสอนที่ไม่มีชั้นเรียน ผู้เรียนและผู้สอนอยู่ไกลกัน แต่สามารถมีกิจกรรมการเรียนการสอนร่วมกันได้โดยอาศัยสื่อประสม ได้แก่ สื่อทางไปรษณีย์ วิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ การสอนเสริม และผู้เรียนผู้สอนมีโอกาสพบกันอยู่บ้าง ณ ศูนย์บริการการศึกษาเท่าที่จำเป็น ผู้เรียนจะใช้วิธีการเรียนด้วยตนเองในเวลาและสถานที่ที่สะดวก

ในระยะแรก ระบบการเรียนการสอนทางไกลที่มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราชใช้เป็นระบบสื่อประสม โดยอาศัยสื่อสิ่งพิมพ์ ในรูปของเอกสารการสอน แบบฝึกปฏิบัติ และเทปเสียงที่ส่งให้นักศึกษาทางไปรษณีย์เป็นสื่อแกนกลาง มีรายการวิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ การสอนเสริม

ณ ศูนย์บริการการศึกษาทุกจังหวัด และการศึกษาค้นคว้าจากแหล่ง วิทยาการในชุมชนที่มหาวิทยาลัย จัดให้เป็นสื่อประกอบ (วิจิตร ศรีสอาน 2529 : 5 - 7)

ต่อมา ในปี 2542 มหาวิทยาลัยได้พัฒนาระบบการสอนทางไกล โดยคณะกรรมการ พัฒนาระบบและสื่อการสอนทางไกล และสภามหาวิทยาลัยได้ประกาศใช้ “ระบบการสอนทางไกล ตามแผน มสธ. 2543” ในการประชุมครั้งที่ 3/2544 เมื่อวันที่ 14 มีนาคม 2544 โดยมีองค์ประกอบ สำคัญ 9 องค์ประกอบดังนี้

1) *ปรัชญาและวิสัยทัศน์*

เป็นแนวทางกว้างๆ สำหรับการดำเนินงานของหลักสูตรต่างๆ ที่สอดคล้องกับ ปรัชญาการเรียนการสอนทางไกล และเน้นการศึกษาเล่าเรียนด้วยตนเอง จากแหล่งความรู้และวิทยาการ ที่จัดในรูปฐานความรู้ผ่านสื่อประสมประเภท ต่างๆ รวมถึงแหล่งวิทยาการในชุมชนและสังคม

2) *สภาพ ปัญหา และความต้องการของสังคม*

เป็นข้อมูลเกี่ยวกับสภาพสังคม (โครงสร้างพื้นฐานของสังคม และของนักศึกษา/ ผู้เรียน โดยเฉพาะที่เกี่ยวกับวิถีชีวิต สภาพแวดล้อมทางกายภาพ จิตภาพ และสังคมที่มีผลกระทบต่อ วิถีการศึกษาของนักศึกษา/ผู้เรียน) ปัญหาสังคม (จุดอ่อน สภาพบีบคั้น และข้อจำกัด ที่เกี่ยวกับหรือ เป็นผลมาจากการด้อยคุณภาพด้านกำลังคน) และความต้องการของสังคม (ข้อมูลที่สะท้อนสิ่งที่สังคม คาดหวังเพื่อให้ได้กำลังคนที่มีคุณลักษณะความรู้ และประสบการณ์) เพื่อนำมาใช้ในการพัฒนาหลักสูตร การศึกษา/ฝึกอบรม

3) *ธรรมชาตินักศึกษาและมาตรฐานบัณฑิต*

ธรรมชาตินักศึกษา เป็นข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับการศึกษา อายุ อาชีพ สถานภาพ ทางสังคม และความพร้อมในการรับสื่อ และความคาดหวังของนักศึกษา/ผู้เรียน ส่วนมาตรฐานบัณฑิต ครอบคลุมมาตรฐานด้านประสบการณ์มาตรฐานด้านองค์ความรู้ มาตรฐานด้านคุณธรรม และมาตรฐาน ด้านทักษะชีวิตเพื่อการดำรงตนอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข

4) *บริบทการเรียนรู้*

บริบทการเรียนรู้ครอบคลุมสถานการณ์และสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ ที่เป็น ตัวแทนของสถานการณ์ และสภาพแวดล้อม ที่บัณฑิต/ผู้สำเร็จการศึกษาจะออกไปเผชิญชีวิตและ การงานอย่างแท้จริง

5) *หลักสูตร*

เป็นมวลประสบการณ์ที่มุ่งจะถ่ายทอดไปสู่นักศึกษา/ผู้เรียน เพื่อเกิดการ เปลี่ยนแปลงพฤติกรรมที่พึงประสงค์ เป็นหลักสูตรที่อิงประสบการณ์ ที่จัดเนื้อหาสาระของแต่ละ หลักสูตรในลักษณะบูรณาการเพื่อให้ประสารสัมพันธ์ กันอย่างเหมาะสมในรูปของชุดวิชา

6) ชุดการสอนทางไกล

เป็นชุดสื่อประสมที่เป็นแหล่งความรู้สำหรับการเผชิญประสบการณ์ จำแนกตามโครงสร้างสื่อการสอนทางไกล เป็นชุดการสอนทางไกลอิงสื่อสิ่งพิมพ์ และชุดการสอนทางไกลอิงสื่อคอมพิวเตอร์

7) การถ่ายทอดและเผชิญมวลประสบการณ์

เป็นวิธีการและช่องทางการถ่ายทอดเนื้อหาสาระและมวลประสบการณ์ และแหล่งเผชิญมวลประสบการณ์ ที่สอดคล้องกับชุดการสอนทางไกลอิงสื่อสิ่งพิมพ์และชุดการสอนทางไกลอิงสื่อคอมพิวเตอร์

8) การประเมิน

เป็นการตรวจสอบคุณภาพและประสิทธิภาพขั้นสุดท้าย ทั้งการประเมินผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักศึกษา/ผู้เรียนอย่างครบวงจร การประเมินเพื่อตรวจสอบประสิทธิภาพของระบบการสอนทางไกลของมหาวิทยาลัยทั้งระบบ

9) การประกันคุณภาพ

เป็นกระบวนการควบคุม ตรวจสอบ และประเมินคุณภาพ ทั้งในส่วนกระบวนการและผลลัพธ์ของระบบการสอน ทางไกล

2. แนวคิดเกี่ยวกับการคงอยู่ในระบบการศึกษาทางไกล

2.1 ความหมายของการคงอยู่

ได้มีผู้ให้คำนิยามของ **ความหมายของการคงอยู่** (persistence) ไว้หลายท่านดังนี้ Philip E. Beal (1979) ได้ให้คำนิยามของ การคงอยู่ของนักศึกษา ได้ว่า เป็นการดำเนินการในการรักษานักศึกษาที่เข้าสู่ระบบให้คงอยู่กับสถาบันจนสำเร็จการศึกษา

Watson S. Swail (2003) นิยามคำว่า การคงอยู่ของนักศึกษา คือ การดำรงสภาพของนักศึกษาในระบบอย่างต่อเนื่องจนจบการศึกษาโดยไม่ออกกลางคัน

สุมาลี สังข์ศรี และ คณะ (2555) ให้ความหมายของ การคงอยู่ หมายถึง การที่นักศึกษาหรือผู้เรียนศึกษาอยู่ในระบบการศึกษาทางไกลอย่างต่อเนื่องจนสำเร็จการศึกษา

จากความหมายข้างต้น ผู้วิจัยสามารถนิยามความหมายของการคงอยู่ คือ การดำรงสภาพของนักศึกษาให้คงอยู่ในระบบและสามารถอยู่ในระบบจนสำเร็จการศึกษา

2.2 การแก้ปัญหาเพื่อให้นักศึกษายังคงอยู่ในระบบ

ในการแก้ปัญหาเพื่อให้นักศึกษาสามารถอยู่ในระบบได้จนจบการศึกษา ต้องครอบคลุมปัญหาในทุกๆด้าน ได้แก่

2.2.1 ปัญหาที่เกิดจากตัวนักศึกษา เช่น ไม่สนใจการเรียน ผลการเรียนไม่ดี ใช้วิธีการวางแผนการลงทะเบียนเรียนที่ดีและปรับแผนการเรียนปี 1 ใหม่ หรือกรณีนักศึกษารอบคกรายวิชา ผู้สอนอาจปรับเทคนิคการสอน การใช้สื่อการสอน เพื่อให้นักศึกษาเกิดการเรียนอย่างเข้าใจ ร่วมกันเรียนและสอบได้ โดยมีระบบพี่เลี้ยงช่วย สร้างความผูกพันระหว่างนักศึกษากับอาจารย์ที่ปรึกษา หรือในกลุ่มนักศึกษา

2.2.2 ปัญหาที่เกิดจากสภาพสถานศึกษา ปรับเปลี่ยนวิธีการเรียนรู้ นำเทคโนโลยีที่ทันสมัยเข้ามาช่วยในการเรียนการสอน เพิ่มเทคนิคต่างๆ เพื่อการเรียนรู้และความเข้าใจเนื้อหาได้อย่างง่าย

2.2.3 ปัญหาที่เกิดจากครอบครัว ชุมชน และสภาพแวดล้อม นิพนธ์ แก้วเกิด (2555) ได้เสนอแนะวิธีในการแก้ปัญหาไว้ว่า ควรพัฒนาทักษะชีวิตและความเป็นอยู่ของครอบครัว และชุมชน สร้างความตระหนักให้ผู้ปกครองและนักศึกษาเห็นความสำคัญของการศึกษา

3. แนวคิดเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อการคงอยู่

3.1 ทฤษฎีเกี่ยวกับแรงจูงใจ (Maslow's General Theory of Human & Motivation)

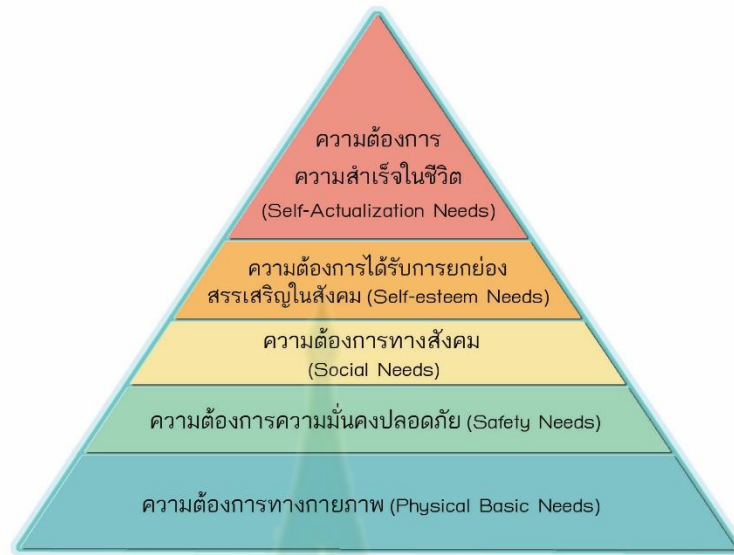
มาสโลว์ได้ตั้งทฤษฎีเกี่ยวกับ แรงจูงใจ (Maslow's General Theory of Human & Motivation) โดยมาสโลว์ ได้อธิบายถึงความต้องการของมนุษย์ ซึ่งมีลักษณะเป็นลำดับขั้นจากต่ำไปหาสูง (Hierarchy & Needs) และเป็นทฤษฎีที่ยอมรับกันแพร่หลายสมมติฐานดังกล่าวมีความเกี่ยวกับพฤติกรรมของมนุษย์ดังนี้

3.1.1 มนุษย์มีความต้องการ ความต้องการมีอยู่เสมอ และไม่มีที่สิ้นสุด แต่สิ่งที่มนุษย์ต้องการนั้นขึ้นอยู่กับว่า เขามีสิ่งนั้นอยู่แล้วหรือยัง ขนาดที่ความต้องการใดได้รับการตอบสนองแล้วความต้องการอื่นจะเข้ามาแทนที่ กระบวนการนี้ไม่มีที่สิ้นสุด และจะเริ่มตั้งแต่เกิดจนกระทั่งตาย

3.1.2 ความต้องการที่ได้รับการตอบสนองแล้ว จะไม่เป็นสิ่งจูงใจของพฤติกรรมอีกต่อไป ความต้องการที่ไม่ได้รับการตอบสนองเท่านั้นที่เป็นแรงจูงใจของพฤติกรรม

3.1.3 ความต้องการของมนุษย์มีลำดับชั้นความสำคัญ กล่าวคือ เมื่อความต้องการระดับต่ำ ได้รับการตอบสนองแล้ว ความต้องการระดับสูงก็จะมีเรียกร้องให้มีการตอบสนองทันที

3.1.4 ตามทฤษฎีของมาสโลว์ ได้แบ่งลำดับชั้นของความต้องการ (Hierarchy of Needs) ไว้ 5 ชั้นจากต่ำไปสูง ดังนี้

ภาพที่ 2.3 ลำดับชั้นความต้องการ (Abraham Maslow)

1) **ต้องการของร่างกาย (Physiological needs)** เป็นความต้องการพื้นฐานเพื่อความอยู่รอดของชีวิต ได้แก่ ความต้องการปัจจัยสี่ ความต้องการการยกย่อง และความต้องการทางเพศ ฯลฯ เป็นต้น

2) **ความต้องการความปลอดภัย (Safety needs)** เป็นความต้องการที่เหนือกว่าความต้องการอยู่รอด ซึ่งมนุษย์ต้องการเพิ่มความต้องการในระดับที่สูงขึ้น เช่น ต้องการความมั่นคงในการทำงาน ความต้องการได้รับการปกป้องคุ้มครอง ความต้องการความปลอดภัยจากอันตรายต่างๆ เป็นต้น

3) **ความต้องการด้านสังคม (Social needs)** หรือความต้องการความรักและการยอมรับ (Love and belongingness needs) ความต้องการทั้งในแง่ของการให้และการได้รับซึ่งความรัก ความต้องการเป็นส่วนหนึ่งของหมู่คณะ ความต้องการให้ได้รับการยอมรับ เป็นต้น

4) **ความต้องการการยกย่อง (Esteem needs)** ซึ่งเป็นความต้องการการยกย่องส่วนตัว (Self-esteem) ความนับถือ (Recognition) และสถานะ (Status) จกสังคม ตลอดจนเป็นความพยายามที่จะให้มีความสัมพันธ์ระดับสูงกับบุคคลอื่น เช่น ความต้องการให้ได้การเคารพนับถือ ความสำเร็จ ความรู้ ศักดิ์ศรี ความสามารถ สถานะที่ดีในสังคมและมีชื่อเสียงในสังคม

5) **ความต้องการประสบความสำเร็จสูงสุดในชีวิต (Self-actualization needs)** เป็นความต้องการสูงสุดแต่ละบุคคล ซึ่งถ้าบุคคลใดบรรลุความต้องการในขั้นนี้ได้ จะได้รับการยกย่องว่าเป็นบุคคลพิเศษ เช่น ความต้องการที่เกิดจากความสามารถทำทุกสิ่งทุกอย่างได้สำเร็จ นักร้องหรือนักแสดงที่มีชื่อเสียง เป็นต้น

แม้ทฤษฎีของมาสโลว์ มีประโยชน์อย่างมากในการทำความเข้าใจพฤติกรรมมนุษย์ในด้านต่าง ๆ แต่นักจิตวิทยาหลายท่านได้ให้ข้อสังเกตพอสรุปได้ว่า ประการแรกความต้องการแต่ละ ชั้นมิได้จูงใจให้เกิดพฤติกรรมเดียว ๆ หนึ่งพฤติกรรม พฤติกรรมหนึ่งพฤติกรรมอาจถูกใจด้วยความ ต้องการหลายชั้นประกอบกันก็ได้ประการที่สอง ไม่จำเป็นที่พฤติกรรมจะอธิบายได้ในแง่ของการ มีแรงจูงใจเป็นปัจจัยเสมอไป ประการที่สาม ลำดับความต้องการแต่ละชั้นของมาสโลว์ไม่เป็นจริงสำหรับมนุษย์ทุกคน เนื่องจากในบางคนแม้ว่าความต้องการชั้นต่ำสุดยังไม่ได้รับการตอบสนอง ความต้องการชั้นสูงกว่าก็อาจปรากฏขึ้นได้ (Gibson, 1981: 210)

3.2 แนวคิดเกี่ยวกับแรงจูงใจในการศึกษาต่อ

การศึกษาในการเรียนรู้เพื่อพัฒนาศักยภาพของบุคคลและสังคมพร้อม ๆ กับการเรียนรู้ สิ่งแวดล้อมภายนอกและภายในตัวบุคคล เพื่อให้บรรลุความเจริญในการดำรงชีวิตอย่างมีความสุข การศึกษานับว่าเป็นปัจจัยที่สำคัญอย่างหนึ่ง ในการเปิดโอกาสให้คนมีคุณภาพชีวิตที่ดี ถ้ามีการศึกษาดีจะนำไปสู่ตำแหน่งหน้าที่การงานที่ดีเงินเดือนสูงๆ พอเลี้ยงตนเองและครอบครัว เห็นการช่วยให้คนมีโอกาสเลื่อนฐานะทางสังคม และเศรษฐกิจของตนได้ จะเห็นได้ชัดคือ ความพยายามของบิดามารดาที่จะส่งเสียบุตรของตนได้ศึกษาจนสุดความสามารถ และแรงจูงใจที่จะ ส่งผลและมีอิทธิพลโดยตรงต่อบุคคลเกิดจากแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ (Achievement motivation) (ประหยัด ทองมาก, 2529: 18) เป็นความมุ่งมั่นของบุคคลที่จะได้รับความสำเร็จในการกระทำใด ๆ ก็ตามอย่างไม่ย่อท้อต่ออุปสรรคที่ขัดขวาง เพื่อให้บรรลุความสำเร็จตามจุดมุ่งหมาย บุคคล ดังกล่าวเป็นผู้ที่มีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์สูงจึงมีความมานะ พยายาม ที่จะศึกษาในระดับที่สูงขึ้นไป (ประหยัด ทองมาก, 2529: 48; สุदारาดิษฐาภรณ์, 2535 : 24)

3.3 ทฤษฎีกระบวนการตัดสินใจ

3.3.1 ความหมายของการตัดสินใจ

ศิริวรรณ เสรีรัตน์ (2541 : หน้า 80) ได้ให้ความหมายของการตัดสินใจว่าเป็นวิธีการที่ บุคคลควรประพฤติเพื่อให้ได้ผลสูงสุด ซึ่งได้สรุปรูปแบบการตัดสินใจที่เหมาะสมไว้ 6 ขั้นตอน ดังนี้

- 1) ค้นหาความต้องการในการตัดสินใจ
- 2) สร้างเกณฑ์ในการตัดสินใจ
- 3) แบ่งน้ำหนักในแต่ละเกณฑ์
- 4) พัฒนาทางเลือก
- 5) ประเมินผลทางเลือก
- 6) เลือกทางเลือกที่ดีที่สุด

รูปแบบการตัดสินใจที่เหมาะสม คือ วิธีการที่ใช้ในการตัดสินใจโดยใช้หลักความมีเหตุมีผล การเลือกทางเลือกที่เหมาะสมที่สุดโดยใช้หลักเหตุผลในการตัดสินใจ สามารถทำให้การตัดสินใจมีความเป็นจริงสมเหตุสมผล ทั้งนี้ต้องมีเป้าหมายที่ชัดเจน และต้องมีขั้นตอนการตัดสินใจให้เป็นไป ตามเป้าหมายสูงสุด 5 ประการคือ

1) การวางเป้าหมายให้ถูกต้องเพื่อให้ได้กาตัดสินใจที่มีประสิทธิภาพและเหมาะสมสูงสุด

2) รู้ทางเลือกทั้งหมด

3) ทำสิ่งที่ชอบให้ชัดเจน

4) ทำสิ่งที่ชอบให้มั่นคง

5) ต้องทำให้ได้ผลลัพธ์หรือประโยชน์สูงสุด

อาจสรุปได้ว่า การตัดสินใจ คือ การเลือกดำเนินการ หรือไม่ดำเนินการโดยคำนึงถึงสิ่งที่เหมาะสมและดีที่สุด เพื่อให้สามารถได้ผลสูงสุดและการเลือกนี้จะต้องเป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่มี อยู่หรือกำหนดขึ้น

3.3.2 ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจ

ทฤษฎีการตัดสินใจและการกระทำทางสังคม (The Multiple Factor Theory of Decision Making and Social Action) Reeder (1971 อ้างถึงใน สุดารรา ดิษฐากรณ์ . 2535 : 12-16) ได้รวบรวมทฤษฎีทางสังคมวิทยาเพื่ออธิบายพฤติกรรมต่าง ๆ ของมนุษย์ ซึ่งเขาเห็นว่า โดยทั่วไปแล้วรูปแบบ (Model) ทางด้านจิตวิทยาสังคม ที่เกี่ยวกับการตัดสินใจในพฤติกรรมของ มนุษย์นั้น นักสังคมวิทยาจะมองในแง่ของสถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคม (Social - economics Status) ซึ่งถือว่า ปัจจัยภายนอกจะมีผลต่อการตัดสินใจแต่ ริตเตอร์เชื่อว่า ปัจจัยภายนอกจริง ๆ แล้ว ไม่มีอิทธิพลโดยตรงต่อการตัดสินใจ ซึ่งแต่ละบุคคลจะแปลงสถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคม เหล่านี้มาสู่ตัวคน ซึ่งจะอยู่ในรูปแบบของความเชื่อและความเชื่อไม่ทำให้บุคคลตัดสินใจเลือก กระทำพฤติกรรมนั้น ๆ ดังนั้น บุคคลอาจจะเลือกตัดสินใจกระทำพฤติกรรมอย่างเดียวกันแต่เหตุผล ของการตัดสินใจอาจจะแตกต่างกัน ริตเตอร์จึงอธิบายเหตุผลในการกระทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งของมนุษย์ ว่าเกิดจากปัจจัยดังต่อไปนี้

1) เป้าหมายหรือจุดประสงค์ (Goals) ความมุ่งหมายเพื่อการบรรลุผลนั้น ผู้กระทำจะต้องมี การกำหนดเป้าหมายไว้ก่อนล่วงหน้า และพยายามที่จะกระทำทุกวิถีทางเพื่อที่จะให้บรรลุ วัตถุประสงค์นั้น

2) ความเชื่อ (Belief Orientation) เกิดจากความคิด ความรู้ในเรื่องนั้น ๆ ที่มีอิทธิพลต่อ การตัดสินใจและการเลือกกระทำทางสังคม

3) ค่านิยม (Value Standard) คือ สิ่งที่บุคคลยึดถือให้เป็นเครื่องช่วยในการตัดสินใจ กำหนดการกระทำของตนเอง ค่านิยมนั้นเป็นลักษณะความเชื่ออย่างหนึ่งแต่มีลักษณะ

ถาวรโดยเชื่อ ว่าวิธีปฏิบัติบางอย่างเป็นสิ่งที่ดีตนเองหรือสังคมเห็นดี เห็นชอบ สมควรที่จะยึดถือปฏิบัติมากกว่า วิธีการปฏิบัติอย่างอื่น

4) *นิสัยและธรรมเนียม (Habits and Customs)* คือ แบบอย่างที่สังคมกำหนดไว้แล้ว และ มีการสืบทอดต่อกันมาด้วยประเพณี

5) *การคาดหวัง (Expectation)* คือ ทำที่ของบุคคลอื่นที่มีผลต่อพฤติกรรมของบุคคลที่ เกี่ยวข้องกับตัว โดยความคาดหวังหรือต้องการให้บุคคลนั้น ประพฤติปฏิบัติในสิ่งที่ตนต้องการ

6) *ข้อผูกพัน (Communication)* คือ สิ่งที่ผู้กระทำเชื่อว่าเขาจะมีความผูกพันที่จะต้อง กระทำให้สอดคล้องกับสถานการณ์นั้น ๆ ข้อผูกพันจะมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจและการกระทำทาง สังคม

7) *การบังคับ (Force)* คือ ตัวที่จะช่วยกระตุ้นให้ผู้กระทำเกิดการตัดสินใจได้เร็วขึ้น

8) *โอกาส (Opportunity)* เป็นความคิดของผู้กระทำที่เชื่อว่า สถานการณ์ที่เกิดขึ้นจะช่วยให้มีโอกาสเลือกกระทำ

9) *ความสามารถ (Ability)* การที่ผู้กระทำรู้ถึงความสามารถของตนเอง ซึ่งก่อให้เกิดผลสำเร็จในเรื่องนั้น ๆ ได้ การตระหนักถึงความสามารถนี้จะนำไปสู่การตัดสินใจและการกระทำทางสังคม

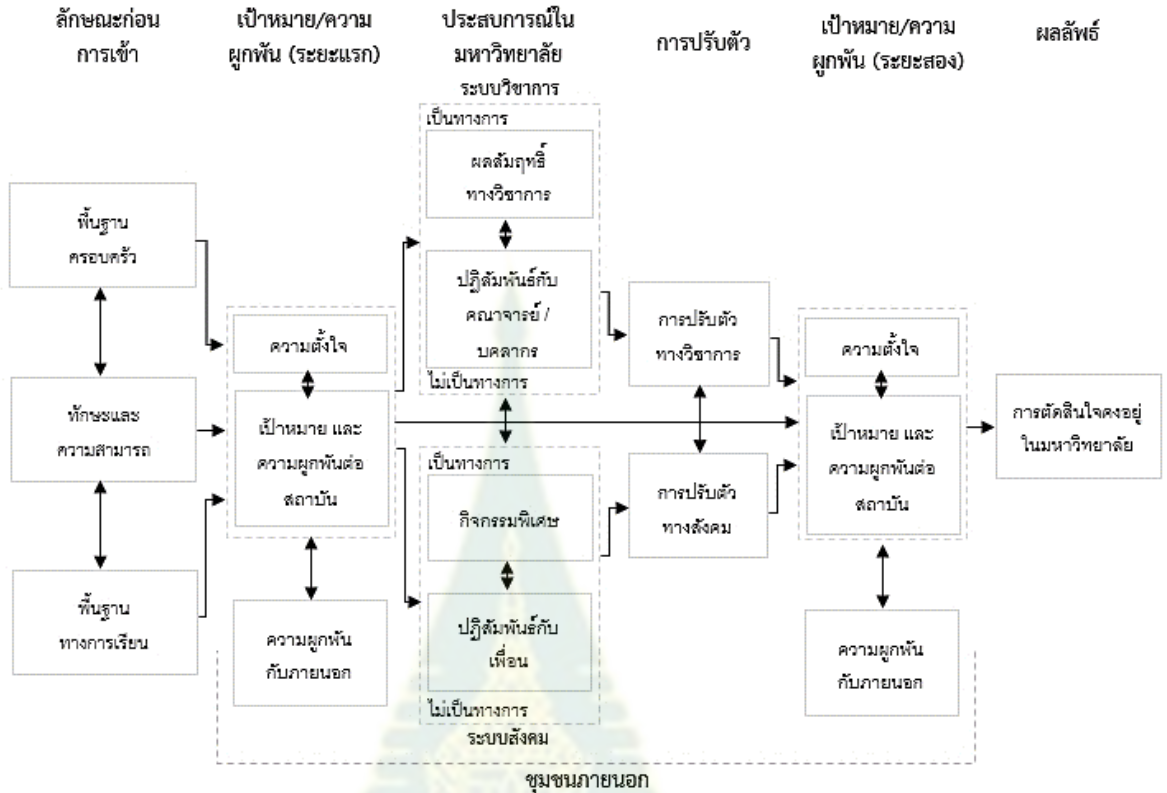
10) *การสนับสนุน (Support)* คือ สิ่งที่ผู้กระทำรู้ว่าจะได้รับหรือคือว่าจะได้รับจากคนอื่น ๆ เช่น เมื่อนักเรียนเลือกเรียนในสถาบันอุดมศึกษาเอกชนในเขตกรุงเทพมหานครนั้น จะต้องได้รับ การสนับสนุนจากผู้ปกครอง เป็นต้น

3.4 โมเดลการคงอยู่ของนักศึกษาในมหาวิทยาลัยของตินโต (Tinto, 1993) ได้กล่าวถึงปัจจัยสำคัญที่มีผลทำให้นักศึกษาตัดสินใจคงอยู่หรือออกจากมหาวิทยาลัย ได้แก่ การปรับตัวทางวิชาการ การปรับตัวทางสังคม สถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคมของครอบครัว ประสบการณ์ทางการศึกษา ตลอดจนองค์ประกอบทางจิตวิทยาที่มีผลต่อการปรับตัวและความตั้งใจที่คงอยู่ เช่น เป้าหมายทางการศึกษา และความผูกพันต่อสถาบัน โมเดลการคงอยู่ของนักศึกษาในมหาวิทยาลัย ตามแนวคิดของ Tinto แสดงดังภาพที่ 4 โมเดลการดำรงนักศึกษาในมหาวิทยาลัยตามแนวคิดของ Tinto และอธิบายได้ดังนี้

3.4.1 ภูมิหลัง เป็นพื้นฐานของนักศึกษา ก่อนเข้าศึกษา ได้แก่ ภูมิหลังทางครอบครัว (สถานภาพทาง สังคม การศึกษาของบิดามารดา หรือผู้ปกครอง ขนาดของชุมชน) ภูมิหลังของนักศึกษา (เพศ เชื้อชาติ สภาพร่างกาย) นอกจากนี้ทักษะต่าง ๆ เช่น สติปัญญา ทักษะทางสังคม รวมถึงภาวะทางการเงินและ จิตใจ ได้แก่ แรงจูงใจ ความผูกพันด้านการเมือง และภูมิหลังของโรงเรียน เช่น ผลการเรียน

ระดับมัธยมศึกษา ทั้งหมดนี้ไม่เพียงแต่มีผลโดยตรงต่อความสำเร็จในสถาบันอุดมศึกษาเท่านั้น แต่ยังมีผลต่อความตั้งใจในเป้าหมายทางการศึกษาและอาชีพด้วย โดยปัจจัยภูมิหลังทั้งหมดมีผลต่อความผูกพันกับสถาบันในระยะแรก ซึ่งจะช่วยสร้างความสัมพันธ์เริ่มแรกระหว่างนักศึกษาแต่ละคน รวมทั้งกับบุคคลอื่น ทั้งนี้หากนักศึกษามีความผูกพันต่อสถาบันและเป้าหมายทางการศึกษามาก โอกาสที่จะสำเร็จการศึกษาก็สูง ในทางตรงกันข้ามหากนักศึกษามีความผูกพันต่อสถาบันและเป้าหมายทางการศึกษาน้อย มีโอกาสสูงที่จะออกกลางคัน

3.4.2 สถาบัน ปัจจัยภายในสถาบันจะนำไปสู่ความผูกพันในระยะที่สอง กล่าวคือ เมื่อนักศึกษาเข้าศึกษาในสถาบันอุดมศึกษา ซึ่งการดำรงชีวิตอยู่ในสองระบบคือ ระบบวิชาการกับระบบสังคม โดยระบบวิชาการได้แก่ การแสดงออกทางวิชาการและความสัมพันธ์กับอาจารย์และบุคลากร ทั้งที่เป็นทางการในห้องเรียน ห้องปฏิบัติการ การให้คำปรึกษาทางวิชาการ และที่ไม่เป็นทางการ ได้แก่ ความสัมพันธ์ส่วนตัวนอกห้องเรียน ส่วนระบบสังคมได้แก่ การทำกิจกรรมพิเศษ และความสัมพันธกับเพื่อนอย่างเป็นทางการในกิจกรรมที่สถาบันจัดให้ รวมถึงความสัมพันธส่วนตัวกับเพื่อน ๆ ในการดำรงชีวิตประจำวัน ซึ่ง Tinto ให้ความสำคัญกับการบูรณาการระหว่างระบบวิชาการกับระบบสังคม เช่น ความสัมพันธ์กับอาจารย์ที่ปรึกษาชมรมนอกห้องเรียน จะมีผลต่อความสัมพันธ์ระหว่างนักศึกษากับอาจารย์ในชั้นเรียนด้วย คุณภาพของการปฏิสัมพันธ์ในระบบวิชาการทั้งแบบทางการและส่วนตัวมีผลต่อการปรับตัวทางวิชาการในสถาบัน และคุณภาพของการปฏิสัมพันธ์ทั้งทางการและส่วนตัวในระบบสังคมมีผลต่อการปรับตัวทางสังคมในสถาบัน ถ้าระบบวิชาการสามารถเชื่อมโยงกับระบบสังคมจะก่อให้เกิดความผูกพันต่อ สถาบันและเป้าหมายมากขึ้น อย่างไรก็ตามความผูกพันต่ออย่างใดอย่างหนึ่งก็เพียงพอแล้วสำหรับการสำเร็จการศึกษาของนักศึกษา เช่น นักศึกษาที่ทำกิจกรรมต่าง ๆ เกิดความผูกพันต่อสถาบันก็จะตัดสินใจคงอยู่ในสถาบัน ทั้ง ๆ ที่บางครั้งด้านวิชาการอาจจะไม่ประสบความสำเร็จเท่าที่ควร แต่ก็สามารถศึกษาจนสำเร็จการศึกษาได้ หรือนักศึกษาที่มีความผูกพันต่อเป้าหมายอาชีพก็สามารถคงสภาพการเป็น นักศึกษาจนสำเร็จการศึกษาได้โดยไม่ต้องชอบสถาบันที่ศึกษาและไม่เข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมใด ๆ การปรับตัวทางสังคมและการปรับตัวทางวิชาการ จึงมีผลโดยตรงต่อความผูกพันกับสถาบันและเป้าหมาย และนำไปสู่การตัดสินใจคงสภาพการเป็นนักศึกษาในสถาบัน

ภาพที่ 2.4 โมเดลการจํารงนักศึกษาในมหาวิทยาลัยตามแนวคิดของ Tinto

สรุปได้ว่า สำหรับบางคนมีความต้องการของความสำเร็จที่แม้ว่าความต้องการขั้นต่ำสุด ยังไม่ได้รับการตอบสนอง ความต้องการขั้นสูงกว่าก็อาจปรากฏขึ้นได้ ทั้งนี้ ความสำเร็จก่อนหน้าที่ยังไม่ได้รับการตอบสนอง อาจได้รับผลกระทบมาจากปัจจัยด้านวิชาการ ปัจจัยส่วนตัว และปัจจัยเกี่ยวกับสถาบัน ซึ่งมีผลต่อระดับการผสมผสานปัจจัยกับเป้าหมายที่ตั้งไว้แล้ว นำไปสู่การตัดสินใจศึกษาต่อ หรือ หยุดเรียน หรือ การชะลอการศึกษาส่งผลต่อการคงอยู่ในระบบการศึกษาทางไกล

4. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

สุมาลี สังข์ศรี และคณะ (2555) ทำการวิจัยศึกษา เรื่อง แนวทางการส่งเสริมการคงอยู่ของนักศึกษาการศึกษาทางไกล : กรณีศึกษามหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช และ มหาวิทยาลัยเปิดแห่งประเทศมาเลเซีย ได้นำเสนอผลการวิจัยในประเด็นหลัก ๆ ดังนี้

1) การเปรียบเทียบปัจจัยที่ช่วยให้นักศึกษาของทั้งสองมหาวิทยาลัยคงศึกษาอยู่ต่อเนื่องพบว่านักศึกษาของมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราชมีความเห็นว่าปัจจัยด้านการสอบมีผลมากที่สุด รองลงมาคือด้านวัสดุอุปกรณ์ สิ่งอำนวยความสะดวก ด้านทักษะการเรียน ด้านบริการสนับสนุนจากมหาวิทยาลัย และด้านสื่อการเรียนตามลำดับ ส่วนนักศึกษาของมหาวิทยาลัยเปิดมาเลเซียระบุว่า

ปัจจัยด้านการสอบสำคัญที่สุด เช่นเดียวกัน รองลงมาคือด้านทักษะการเรียนรู้ สื่อการเรียนรู้ และวัสดุ อุปกรณ์และสิ่งอำนวยความสะดวกตามลำดับ

2) การศึกษาและเปรียบเทียบสาเหตุที่ทำให้ให้นักศึกษาของทั้งสองมหาวิทยาลัยออกกลางคัน พบว่า นักศึกษามหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช ระบุว่าปัจจัยที่มีผลมากที่สุดคือ การสอบ รองลงมา คือ ทักษะการเรียนรู้ในระบบทางไกลและสื่อการเรียนรู้ และปัจจัยส่วนบุคคลตามลำดับ สำหรับนักศึกษา ของมหาวิทยาลัยเปิดมาเลเซียระบุว่า ปัจจัยด้านการบริหารเวลามากที่สุด รองลงมาคือทักษะการ เรียนในระบบทางไกล และปัจจัยส่วนบุคคลและด้านการสอบเท่ากัน

3) ระบบหรือกลไกในการป้องกันปัญหาการออกกลางคันของนักศึกษามหาวิทยาลัย สุโขทัยธรรมมาธิราช ผลจากการวิจัยนี้ได้เสนอแนะระบบการป้องกันปัญหาการออกกลางคันของนักศึกษามหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช ซึ่งประกอบด้วย 3 ระยะเวลาคือ ระยะเวลาก่อนเข้าเรียน ระยะเวลาระหว่างศึกษา และระยะประเมินผลการศึกษา ซึ่งระบบนี้ประกอบด้วยกลไกใน 5 องค์ประกอบหรือ 5 ด้าน คือ ด้าน การติดต่อกับมหาวิทยาลัย ด้านสื่อการเรียนรู้ ด้านการบริการให้คำปรึกษาและช่วยเหลือการเรียนรู้ ด้าน การพัฒนาทักษะการเรียนรู้ และด้านการสอบ

บุรุษิน ขำภีรัฐ (2556) ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “ยุทธศาสตร์และระบบบริหารเพื่อการ อำนวยนักศึกษามหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี” ผลการวิจัยสามส่วนหลักได้แก่ (1) การวิเคราะห์และ สังเคราะห์รายงานการวิจัยด้านการอำนวยการนักศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาทั้งในต่างประเทศและในประเทศ เพื่อให้ได้สารสนเทศเบื้องต้นในการ พัฒนาโมเดลสมการโครงสร้างการคงอยู่ในมหาวิทยาลัยเทคโนโลยี- สุรนารีและการเสนอยุทธศาสตร์ที่ เหมาะสม เป็นไปตามหลักวิชาและเป็นที่ยอมรับ (2) การพัฒนา การวิเคราะห์ความไม่แปรเปลี่ยน และ การอภิปรายผลลัพธ์ที่ได้จากโมเดลสมการโครงสร้างการคงอยู่ ในมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี และ (3) ยุทธศาสตร์การอำนวยการนักศึกษามหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี ผลงานวิจัยในแต่ละส่วนสรุปได้ดังนี้

โมเดลสมการโครงสร้างการคงอยู่ในมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารีตามแนวคิดของ Tinto (1975, 1987, 1993) โดยปรับปรุงให้สอดคล้องกับบริบทของอุดมศึกษาและสังคมไทย ทั้งนี้ ตัวแปร ตามโมเดล คือ การคงอยู่ในมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารีวัดจากตัวบ่งชี้ 3 ตัว ได้แก่

1) ความตั้งใจศึกษาอยู่ในมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารีในภาคการศึกษานี้หรือภาค การศึกษาต่อไป

2) ความตั้งใจจะไม่สมัครหรือสอบคัดเลือกเข้าศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาอื่น ในภาค การศึกษานี้หรือภาค การศึกษาต่อไป

3) ความตั้งใจจะไม่ย้ายหรือเปลี่ยนสาขาวิชา/สำนักวิชาในมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี ตัวแปรทำนายมีทั้งหมด 7 ตัว ได้แก่ (1) ภูมิหลังของกลุ่มตัวอย่าง (2) ความผูกพันต่อสถาบัน และ เป้าหมายการศึกษา (3) กลยุทธ์ในการเรียน (4) การปรับตัวทางสังคม (5) การปรับตัวทางวิชาการ (6)

แรงจูงใจในการเรียน และ (7) ความเชื่อมั่นในการเรียน ผลการวิเคราะห์ทางสถิติแสดงว่า โมเดลสมการโครงสร้างการคงอยู่ในมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี ที่พัฒนาขึ้นในงานวิจัยเรื่องนี้สอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ในระดับดีโมเดลมีความไม่แปรเปลี่ยน ระหว่างกลุ่มนักศึกษาชั้นปีที่หนึ่งและสอง โดยมีความสามารถด้านการทำนายตลอดจนแสดงความสัมพันธ์ ระหว่างตัวแปรที่เกี่ยวข้องได้ในระดับที่น่าพอใจและแสดงว่า ตัวแปรความผูกพันต่อสถาบันและเป้าหมาย การศึกษามีอิทธิพลทางตรงสูงสุดต่อความตั้งใจคงอยู่ในมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารีทั้งนี้การที่นักศึกษา จะมีความผูกพันต่อสถาบันและเป้าหมายการศึกษา จักต้องมีการปรับตัวทางวิชาการและทางสังคมที่เหมาะสม

วิสัยทัศน์ วัตถุประสงค์ และยุทธศาสตร์ซึ่งได้จากการวิเคราะห์รายงานการ วิจัยที่ผ่านมาในสถาบันอุดมศึกษาทั้งในและต่างประเทศ ผลการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมของมหาวิทยาลัย เทคโนโลยีสุรนารีทั้งที่เกี่ยวข้องโดยตรงและโดยอ้อมกับการธำรงนักศึกษา ผลการสัมภาษณ์ผู้ที่เกี่ยวข้อง ข้อมูลเชิงสถิติ และผลการวิเคราะห์โมเดลสมการโครงสร้างการคงอยู่ใน มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี โดยยุทธศาสตร์มีวัตถุประสงค์หลัก 4 ประการได้แก่ (1) เพื่อการธำรงนักศึกษาอย่างมีคุณภาพ (2) เพื่อสร้างและพัฒนาระบบการบริหารจัดการทุกด้านที่เกี่ยวข้องกับนักศึกษาให้มีเอกภาพ คุณภาพ และประสิทธิภาพ (3) เพื่อการเพิ่มอัตราการคงอยู่ของนักศึกษาในมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารีอย่างมีคุณภาพ โดยใช้แนวทางและกระบวนการพัฒนาทักษะและ ความสามารถในการกำกับตนเองในการเรียน (self-regulated learning) ของนักศึกษา และการให้บริการสนับสนุนด้านต่าง ๆ อย่างพร้อมมูลและมีคุณภาพ (4) เพื่อสร้างสภาวะแวดล้อมที่เหมาะสม ส่งเสริมให้กระบวนการธำรงนักศึกษาของมหาวิทยาลัยเป็นวัฒนธรรมองค์กรในทุกระดับ และสนับสนุน กระบวนการบริหารจัดการที่ทุกฝ่ายมีส่วนร่วมเชิงรุก โดยให้ความสำคัญกับนักศึกษาในฐานะผู้มีส่วนได้ ส่วนเสียที่สำคัญที่สุด เป็นต้น ทั้งนี้ยุทธศาสตร์ที่สอดคล้องกับวิสัยทัศน์และวัตถุประสงค์มี 6 ยุทธศาสตร์ ได้แก่ (1) การรับ นักศึกษาเชิงรุกและการจัดการในช่วงเปลี่ยนผ่าน (2) การสร้างความผูกพันต่อสถาบันและเป้าหมายการศึกษา (3) การสร้างสภาวะแวดล้อม กระบวนการ และระบบเพื่อการพัฒนาทางวิชาการ (4) การสร้างสภาวะแวดล้อม กระบวนการ และระบบเพื่อการพัฒนาทางสังคม (5) การสร้างแรงจูงใจเพื่อ พัฒนาศักยภาพและกระบวนการเรียนรู้ด้วยตนเอง และ (6) การสร้างสภาวะแวดล้อมทางกายภาพ ระบบบริหาร และการให้บริการที่เหมาะสม

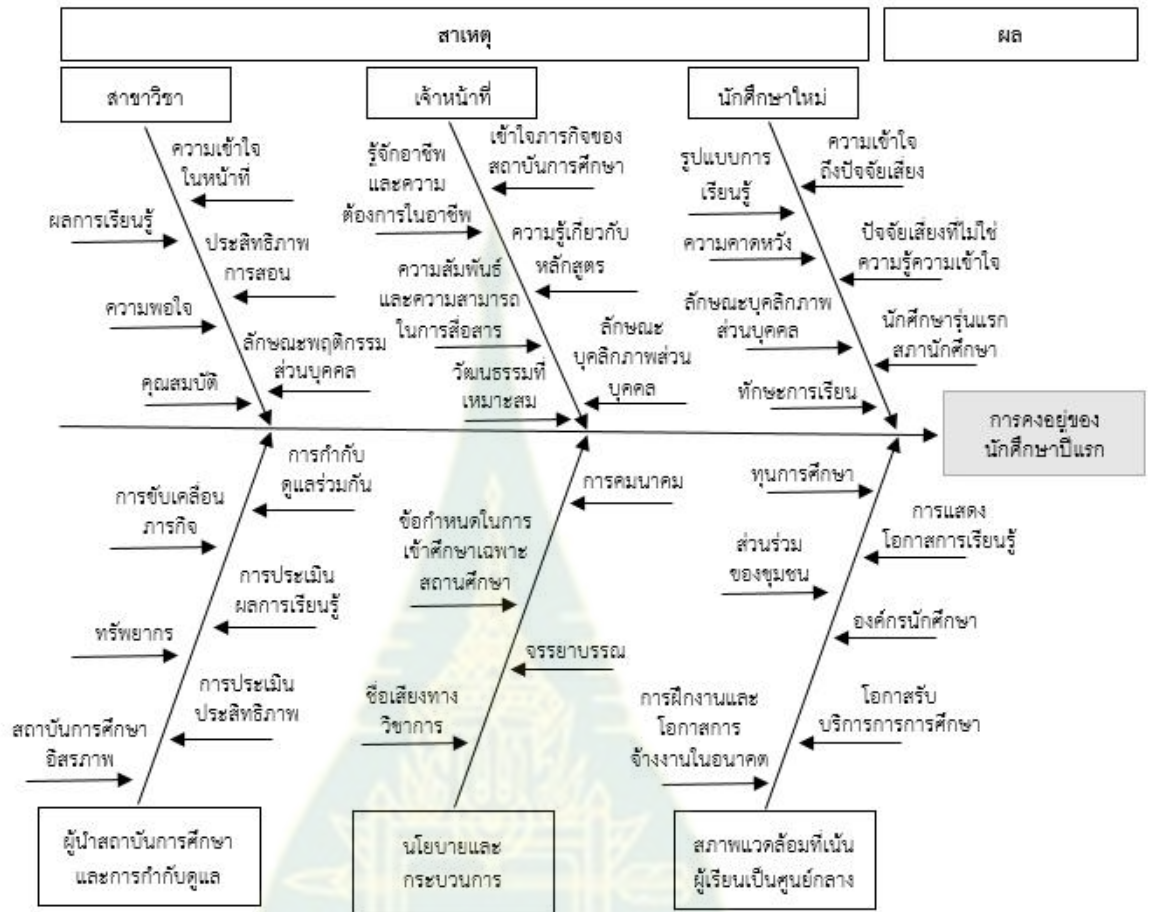
Jensen (2011) รายงานใน Research & Evaluation ประจำเดือนกุมภาพันธ์ 2511 ว่าองค์ประกอบของการคงอยู่ในสถาบันการศึกษาของนักศึกษาได้แก่ ด้านส่วนตัว เช่น เกรตที่ได้รับวินัยในการเรียน กิจกรรมหรือการบ้านจากการเรียน เป็นต้น ด้านสถาบัน เช่น กิจกรรมด้านการวิจัยของนักศึกษา ขนาดของสถาบัน โอกาสที่เข้าร่วมชมรมต่าง ๆ และด้านสังคมและด้านอื่น ๆ เช่นการสนับสนุนจากคณะที่เรียน การสนับสนุนจากครอบครัว และอื่น ๆ ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 2.1 ปัจจัยและมีอิทธิพลสนับสนุนต่อการรักษา

ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการรักษา	ตัวอย่าง
ระดับบุคคล	
ผลงานวิชาการ	ภาพรวมของผลการเรียนตลอดหลักสูตรของวิทยาลัยและของโรงเรียนมัธยมศึกษาและผลงานทางวิชาการที่ได้รับชื่อเสียง การมีวินัยในตนเองด้านการศึกษา
ทัศนคติและความพึงพอใจ	มีทัศนคติที่ดีต่อนักวิชาการ ความมุ่งมั่นสู่วิทยาลัย ความรู้สึกถึงความสัมพันธ์และการเชื่อมโยงทางสังคม
ระดับสถาบัน	
การมีส่วนร่วมทางวิชาการ	กิจกรรมการวิจัยระดับปริญญาตรี, ขนาดของมหาวิทยาลัย, โอกาสในการเข้าร่วมกลุ่ม
ระดับสังคมและภายนอก	
การสนับสนุนทางสังคมและครอบครัว	การสนับสนุนจากสาขาวิชา เจ้าหน้าที่ ครอบครัว สภาพแวดล้อม ความเคยชินทางวัฒนธรรม ความรู้สึกของชุมชนและความเป็นเจ้าของ เป็นเรื่องราวหรือความรู้ถึงความสำคัญ

Mayur และ Ronald (2013) ได้ใช้แผนผังก้างปลาอธิบายกลยุทธ์ในการพัฒนาการเปลี่ยนแปลงและการจัดการการคงอยู่ของนักศึกษาปีหนึ่ง โดยระบุว่าสาเหตุที่เป็นไปได้ที่จะทำให้นักศึกษาปีหนึ่งจะคงอยู่ในระบบการศึกษา เช่น คณะที่เรียน เจ้าหน้าที่ฝ่ายต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง ประสบการณ์การเรียนในปีแรก ผู้นำในมหาวิทยาลัยและนโยบายของมหาวิทยาลัย และสภาพแวดล้อมต่าง ๆ

การประยุกต์ใช้แผนภาพก้างปลาใช้เป็นเครื่องมือการจัดการการเปลี่ยนแปลง

ภาพที่ 2.5 แผนภาพก้างปลา

สุมาลี สังข์ศรี และคณะ (2561) เสนอบทความวิชาการ เรื่อง รูปแบบบริการการศึกษา เพื่อช่วยส่งเสริมการเรียนรู้ในระบบการศึกษาทางไกลให้ประสบผลสำเร็จสำหรับนักศึกษาระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช โดยมีวัตถุประสงค์ 3 ประการ คือ 1) เพื่อศึกษาความคิดเห็นของนักศึกษาระดับปริญญาตรีมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราชต่อบริการการศึกษาที่นักศึกษาเห็นว่าเป็นปัจจัยสำคัญต่อการเรียนรู้ให้ประสบผลสำเร็จในระบบการศึกษาทางไกล 2) เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาบริการการศึกษาที่มีผลและจำเป็นต่อการเรียนรู้ให้สำเร็จในระบบการศึกษาทางไกล จากนักศึกษา คณาจารย์ และบุคลากรที่เกี่ยวข้อง 3) เพื่อพัฒนารูปแบบการบริการการศึกษาที่ช่วยให้นักศึกษาระดับปริญญาตรีเรียนได้สำเร็จในระบบการศึกษาทางไกล และได้นำเสนอผลการวิจัย ดังนี้

1) นักศึกษามีความเห็นว่าปัจจัยที่มีความสำคัญต่อการเรียนรู้ให้สำเร็จในลำดับแรก คือ เนื้อหาวิชาในหลักสูตรมีคุณค่า รองลงมาคือ เงื่อนไขในการเรียนการสอนตามหลักสูตรมีความชัดเจน และการติดต่อกับเจ้าหน้าที่ศูนย์วิทยพัฒนาสะดวก รวดเร็ว

2) แนวทางการพัฒนาบริการสนับสนุนการศึกษา นักศึกษา คณาจารย์ และบุคลากร ของ มสธ.เสนอแนวทางการพัฒนาบริการสนับสนุนการศึกษาในแต่ละด้านใกล้เคียงกัน เช่น ด้านการลงทะเบียน ควรมีหน่วยบริการตอบคำถามที่รวดเร็ว ด้านเนื้อหาชุดวิชา ควรมีการสรุปเนื้อหาของแต่ละหน่วย

3) รูปแบบบริการสนับสนุนการศึกษา ซึ่งจะช่วยให้นักศึกษาเรียนได้ประสบผลสำเร็จในระบบการศึกษาทางไกล ประกอบด้วย บริการ 3 ระยะ คือ ระยะก่อนศึกษา ระยะระหว่างศึกษา และระยะการประเมินผลการศึกษา โดยในแต่ละระยะประกอบด้วยบริการย่อยๆ ได้แก่

(1) บริการช่วงก่อนเข้าศึกษา ประกอบด้วย การให้ข้อมูลข่าวสารที่เพียงพอ การแนะนำมหาวิทยาลัยอย่างน่าสนใจ การปฐมนิเทศผ่านสื่อหลากหลาย การติดตามเชิญชวนผู้สนใจให้สมัครเข้าเรียน

(2) บริการช่วงระหว่างการศึกษา ประกอบด้วย บริการย่อย 8 ด้าน และในแต่ละด้านยังมีรายละเอียดอีกมาก บริการ 8 ด้าน คือ

ก. บริการด้านการลงทะเบียน ได้แก่ มีบริการข่าวสารลงทะเบียนที่ชัดเจน ทันเวลา

ข. บริการด้านสื่อการเรียนการสอน ได้แก่ เนื้อหาไม่มากเกินไป มีการสรุปเนื้อหา มีการทำหนังสือเสียง

ค. บริการด้านติดต่อกับมหาวิทยาลัย ได้แก่ ติดต่อได้หลายช่องทาง

ง. บริการด้านการติดต่อกับอาจารย์ ได้แก่ อาจารย์มีการติดต่อนักศึกษาสม่ำเสมอ ติดตามนักศึกษากลุ่มเสี่ยง

จ. บริการด้านการสอนเสริม ได้แก่ นักศึกษาเข้าดูการสอนเสริมย้อนหลังจากเว็บไซต์ของมหาวิทยาลัย

ฉ. บริการด้านการแนะแนวและให้คำปรึกษา ได้แก่ บริการทั่วถึง ใกล้ชิด ให้ความรู้ด้านการศึกษาทางไกล แนะนำเรื่องการจัดการเวลา ติดตามช่วยเหลือกลุ่มเสี่ยง

ช. บริการของศูนย์วิทย์พัฒนา ได้แก่ ช่วยเหลือนักศึกษากลุ่มเสี่ยง

ซ. บริการของเครือข่ายท้องถิ่น ได้แก่ จัดตั้งมุม มสธ. ในห้องสมุดตำบล ส่งเสริมชมรมนักศึกษา จัดกิจกรรมช่วยการเรียนรู้ในชมรม

3) บริการช่วงการประเมินผล ประกอบด้วย

(1) บริการก่อนการสอบ ได้แก่ ให้คำแนะนำการเตรียมตัวสอบ เพิ่มคะแนนเก็บระหว่างภาค

(2) บริการหลังการสอบ ได้แก่ ตั้งคลินิกช่วยนักศึกษาที่สอบไม่ผ่าน

จากการสังเคราะห์งานวิจัยที่เกี่ยวข้องสามารถสรุปได้ว่า มีปัจจัยต่าง ๆ ที่สามารถส่งผลต่อการคงอยู่ในระบบการศึกษาของนักศึกษามหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราชได้ โดยอาจวัดได้จากด้านส่วนตัว เช่น เกรดที่ได้รับ วินัยในการเรียน กิจกรรมหรือการบ้านจากการเรียน เป็นต้น ด้านสถาบัน

เช่น กิจกรรมด้านการวิจัยของนักศึกษา ขนาดของสถาบัน โอกาสที่เข้าร่วมชมรมต่าง ๆ และด้านสังคมและด้านอื่น ๆ เช่น การสนับสนุนจากคณะที่เรียน การสนับสนุนจากครอบครัว และอื่น ๆ รวมไปถึงปัจจัยที่อาจส่งผลให้นักศึกษาสามารถเรียนจนสำเร็จการศึกษา ได้แก่ ภูมิหลังของนักศึกษา ความผูกพันต่อสถาบัน เป้าหมายการศึกษา กลยุทธ์ในการเรียน การปรับตัวทางสังคม การปรับตัวทางวิชาการ แรงจูงใจในการเรียน และ ความเชื่อมั่นในการเรียน ทั้งนี้ในแง่ของแนวทางสู่การรักษา นักศึกษาของมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช ก็ต้องขึ้นอยู่กับความสัมพันธ์ของปัจจัยที่ส่งผลต่อการคงอยู่ในระบบการศึกษา ปัจจัยที่มีอิทธิพลปัจจัยต่าง ๆ ส่งผลต่อการคงอยู่ของนักศึกษา เพื่อจะสร้างสมการพยากรณ์โอกาสที่นักศึกษาจะคงอยู่ในระบบการศึกษาต่อไป

5. กรอบแนวคิดการวิจัย

กรอบแนวคิดการวิจัยปัจจัยที่ส่งผลที่ส่งผลต่อการคงอยู่ในระบบการศึกษาของนักศึกษามหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราชมี ดังนี้

ตัวแปรอิสระ

ตัวแปรตาม

ปัจจัยต่าง ๆ ที่ศึกษา

- ลักษณะทางประชากรศาสตร์
- แรงจูงใจที่จะเรียนที่ มสธ./ทัศนคติที่มีต่อ มสธ.
- การรับรู้ภาพลักษณ์ของ มสธ./ความพึงพอใจที่มีต่อ มสธ.
- ปัจจัยอื่น ๆ ที่ได้จากการสัมภาษณ์ที่เกี่ยวข้องกับความสามารถศึกษาจนสำเร็จ

การคงอยู่ในระบบการศึกษาของนักศึกษามหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช